

Bijlage 1:

Voortgangsrapportage Grondstoffennotitie (TK 32852, 2011)

Inleiding

Voor een open economie als Nederland met relatief weinig grondstoffen binnen de landsgrenzen, is het verzekerd zijn van een goede beschikbaarheid en aanbod van grondstoffen in de wereld van groot belang. Deze rapportage betreft een uiteenzetting van de implementatie van de actielijnen uit de Grondstoffennotitie 2011 en geeft een beeld van de behaalde resultaten in de desbetreffende drie agenda's.

In de afgelopen periode hebben bedrijven en kennisinstellingen samen met het kabinet op zowel mondiaal, Europees als nationaal niveau gewerkt aan:

- een goed aanbod (veiligstellen van beschikbaarheid en vergroten van duurzaamheid);
- verduurzamen en beperken van de vraag;
- en het efficiënt en duurzaam gebruik van grondstoffen.

Een geïntegreerde aanpak gericht op economie, geopolitiek en milieu is noodzakelijk voor (a-)biotische grondstoffen om effectieve resultaten te boeken. Daarvoor dient de aanpak binnen de draagkracht van de aarde plaats te vinden en gericht te zijn op het behoud van biodiversiteit.

Het kabinet zet dit denken, en deze integrale benadering, van de Grondstoffennotitie voort door in te zetten op de economische kansen in de circulaire economie, op duurzaam gewonnen en geproduceerde grondstoffen, hergebruik van schaarse materialen en op de optimale inzet van biomassa voor een breed scala van food en non-food toepassingen (biobased economy). Hierbij wordt actief gewerkt aan het reduceren van broeikasgassen, het zoveel mogelijk sluiten van materiaal- en energiekringlopen, het verkleinen van de ecologische voetafdruk en het opereren binnen de draagkracht van natuurlijk kapitaal. In een globaliserende wereld doen we dit niet alleen. Het kabinet zet dan ook bilaterale- en multilaterale samenwerkingverbanden en contacten in op het bevorderen van mensenrechten, duurzaamheid en goede arbeidsomstandigheden.

De overheid faciliteert en stimuleert proactief door o.a.:

- het inzetten van internationale diplomatie via het ambassadenetwerk;
- ontwikkelingslanden te helpen hun grondstoffenopbrengsten veilig te stellen;
- grondstoffenketens binnen en buiten Nederland te verduurzamen;
- te werken aan kennisontwikkeling en bewustwording;
- belemmeringen in wet- en regelgeving waar nodig weg te nemen ('Green Deals') of door in gesprek te gaan met bedrijven (onder meer via VNO-NCW) om de problematiek helder te krijgen en een effectieve samenwerking tussen bedrijfsleven en overheid te creëren. Grondstoffenvoorzieningszekerheid is in eerste instantie een eigen verantwoordelijkheid van bedrijven. Voorbeeld hiervan is het aanleggen van grondstofvoorraden, wat om meerdere redenen geen overheidsrol is. De risicoafweging is van meer commerciële aard.

Voortgang per agenda

Agenda 1 – Aanbod

Optimaal benutten van grondstoffen in Nederland en in de EU om de afhankelijkheid van grondstoffen van buiten de EU te verkleinen.

Stand van zaken:

- Dynamische wet- en regelgeving: het kabinet heeft eind 2011 grondstoffen, hergebruik en het sluiten van kringlopen aangemerkt als centrale thema's in de Green Deal aanpak. Hiermee wil het kabinet de kracht uit de samenleving benutten om duurzame initiatieven gericht op verder te helpen. Inmiddels zijn tenminste 30 initiatieven gestart die (in)direct gericht zijn op het stimuleren van duurzaam (her)gebruik van grondstoffen.
- Nieuwe initiatieven: het Raw Materials Supply Platform is i.s.m. VNO-NCW, TNO en HCSS opgericht en richt zich op bewustwording, het stimuleren en ondersteunen van technologische en economische activiteiten en het voorbereiden van de jaarlijkse internationale grondstoffenconferentie van de rijksoverheid. Daarnaast wordt er samengewerkt met het Kennisplatform Duurzaam Grondstoffen Beheer, wat tot doel heeft het delen van kennis en het faciliteren van samenwerking tussen verschillende spelers in de grondstoffensector.
- Samenwerking met Japan: in 2012 is een studie uitgevoerd naar mogelijke samenwerking tussen Nederland en Japan rond zeldzame aardmetalen. Samenwerking rond diepzeemijnbouw behoort tot de mogelijkheden. Onlangs heeft het kabinet besloten wetgeving op te stellen, op basis waarvan bedrijven kunnen voldoen aan de criteria zoals gesteld door de Internationale Zeebodemautoriteit bij het aanvragen van concessies voor onderzoek naar en mogelijk toekomstige winning van delfstoffen van de zeebodem.
- Plan van Aanpak Fosfaat: op 4 oktober 2011 is een Ketenakkoord Fosfaatkringloop gesloten door 20 Nederlandse partijen uit bedrijfsleven, wetenschap, overheid en maatschappelijke instellingen met als doel om binnen twee jaar een (Europese) markt te creëren voor gerecycled fosfaat. Op 5 maart 2013 is de Tweede Kamer geïnformeerd over de uitvoering van dit ketenakkoord. Nederland speelt met een sterk internationaal georiënteerd agro-, afval- en watercluster een leidende rol in Europa. De eerste stromen van gerecycled fosfaat is op de markt gekomen. In maart 2013 heeft een Europese conferentie plaatsgevonden en is het Europees Platform gelanceerd.
- Certificering: het kabinet heeft de certificering van veen door het bedrijfsleven gefaciliteerd in samenwerking met maatschappelijke organisaties. Dit initiatief krijgt naar verwachting brede navolging waardoor in Europa een gelijk speelveld kan blijven bestaan.
- Vraagarticulatie Nederlandse bedrijfsleven: het kabinet initieert in 2013-2014 een aantal ronde tafelbijeenkomsten met bedrijven om vast te stellen wat de belangrijkste vragen zijn, welke handelingsperspectieven het bedrijfsleven nodig heeft en rond welke grondstoffen er gezamenlijke actie noodzakelijk is. Dit gebeurt mede op basis van de bevindingen van de Monitor Materiaalstromen van het Centraal Bureau van de Statistiek.

Bevordering internationale stabiliteit en vergroting van transparantie over contracten en financiële stromen.

Stand van zaken:

- Teneinde het bestuur in grondstofrijke landen waar nodig te verbeteren, ondersteunt Nederland het Natural Resource Charter initiatief van Oxford University. Het initiatief helpt het kabinet ook de uitkomsten van dit proces te verankeren in ontwikkelingsplannen die worden besproken en uitgewerkt met internationale financiële- en ontwikkelingsinstellingen.

- Nederland draagt financieel bij aan het Advisory Centre on WTO Law (ACWL) dat landen adviseert die zelf niet over de capaciteiten of middelen beschikken om aanvragen voor WTO beroeps- en bezwaarprocedures te beoordelen.
- Het kabinet heeft zich tijdens reguliere besprekingen met financiële instellingen hard gemaakt voor het verlenen van voorrang bij aanbestedingsprocedures aan bedrijven die het Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) aantoonbaar naleven.
- Teneinde ontwikkelingslanden beter in staat te stellen hun grondstoffenbelangen veilig te stellen, financiert Nederland trainingen door United Nations Conference on Trade And Development (UNCTAD) en de World Trade Organisation (WTO).
- Het EITI wordt door Nederland ondersteund, net als andere transparantie-, certificerings- en traceringsinitiatieven als het Kimberley Process en de International Conference on the Great Lakes Region.
- In maart 2013 was Nederland organisator en gastland van de plenaire vergadering van de Voluntary Principles. Behoud van een open wereldhandelssysteem is cruciaal. Nederland bevordert daarom internationale normen en standaarden zoals de richtlijnen voor multinationale ondernemingen van de OESO (Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling), de OESO 'Due Diligence Guidance for Responsible Supply Chains of Materials from Conflict-Affected and High-Risk Areas', de 'Equator Principles' voor het beoordelen en beheersen van milieu- en sociale risico's bij projectfinanciering en de 'Voluntary Principles on Security and Human Rights'.

Stand van zaken Europese en internationale trajecten:

- Het kabinet streeft naar aansluiting van het Nederlands bedrijfsleven en inbreng in Horizon 2020 en het financieel instrument voor Milieu en Natuur LIFE+. Via Horizon 2020 wordt vanaf 2014 innovatief onderzoek ondersteund onder andere tegengaan verspilling, veilige en duurzame aanvoer van a-biotische en biotische grondstoffen. Waar nodig zal het kabinet bijdragen door middel van cofinanciering.
- Het kabinet zet zich in voor het naar Nederland halen van één van de tien pilot plants voor demonstratieprojecten waarin het European Partnership Raw Materials (EIP Raw Materials) voorziet.
- Nederland dringt aan op verbreding van de EU-richtlijn Ecodesign. De Commissie van de EU heeft de besluitvorming over verbreding van de richtlijn opgeschoven naar 2014.
- Het kabinet zet via de EU in op versterking van relaties met grondstofrijke landen door het aangaan van partnerschappen (onder andere Groenland, Afrikaanse Unie in 2011). In EU kader wordt gewerkt aan vermindering van belemmeringen in de handel in grondstoffen en meer transparantie in de grondstoffenmarkt (onder andere door het vastleggen in bilaterale vrijhandelsakkoorden dat bestaande uitvoerheffingen worden afgeschaft en er geen nieuwe uitvoerheffingen meer worden geïntroduceerd).
- In samenwerking met Cordaid wordt een haalbaarheidsstudie uitgevoerd naar de lancering van een Responsible Mining Index. Doel is de prestaties van mijnbouwbedrijven te laten rangschikken op basis van een set indicatoren.
- Om de transparantie in termijnhandel en het functioneren van de markten te vergroten wordt in EU-kader gewerkt aan een herziening van de richtlijn markten in financiële instrumenten en aan een verordening markten in financiële instrumenten. Hierbij wordt onder meer een kader gesteld voor het reguleren van de handel in derivaten van (agrarische) grondstoffen.
- In de mededelingen 'Grondstoffen en grondstoffenmarkten: uitdagingen en oplossingen' en 'Handel, groei en ontwikkeling: afstemming van het handels- en investeringsbeleid op de meest behoeftige landen' sprak de Europese Commissie haar voornemen uit om de mogelijkheden voor het vergroten van ketentransparantie te verkennen.

Vanaf 2012 werkt de Commissie aan voorstellen voor een initiatief waarin verantwoorde winning van nader te specificeren mineralen en metalen centraal staat. Deze voorstellen zijn complementair aan het voorstel voor de wijziging van de transparantierichtlijn en de introductie van de rapportageplicht in de jaarrekeningenrichtlijn.

- In januari 2012 heeft het WTO Beroepslichaam bevestigd dat de Chinese exportbeperkingen op negen grondstoffen in strijd zijn met de GATT (General Agreement on Tariffs and Trade) en het WTO toetredingsprotocol van China. China heeft in januari 2013 alle aanbevelingen van het WTO geïmplementeerd en de specifieke exportheffingen en exportquota verwijderd. Inmiddels hebben de EU, VS en Japan in 2012 een nieuwe zaak aangespannen tegen China waarin belemmeringen bij de uitvoer van zeldzame aardmetalen, molybdeen en wolfrum aan de orde komen.

Agenda 2 - Vraag

Het overheidsinkoopbeleid en de bedrijfsvoering in de rijksoverheid stimuleert efficiënt, duurzaam en innovatief (her)gebruik van grondstoffen.

Stand van zaken:

- Grote bouwprojecten: op 10 juni jl. heeft het kabinet de Green Deal Duurzaam Grond, Weg en Waterbouw (GWW) ondertekend. De rijksoverheid daagt met haar eigen inkoopbeleid opdrachtnemers uit om met innovatieve en duurzame oplossingen te komen. De bedoeling is niet alleen het eigen energieverbruik te verminderen, maar ook verduurzaming, hergebruik van grondstoffen en beperking van het grondstoffengebruik te bevorderen.
- Bij aanbestedingen ten behoeve van Grond- Weg- en Waterbouw (GWW) en van bouw en renovatie van gebouwen worden offertes steeds vaker beoordeeld op totale kosten voor aanleg en beheer, inclusief de milieukosten als gevolg van materiaal- en energiegebruik beschouwd over de hele levenscyclus van een constructie of gebouw. Hergebruik van constructies, gebouwen en materialen heeft hierin een plaats.
- Als grote partij en facilitator van kansen en mogelijkheden in (kantoor)huisvesting en bedrijfsvoering, werkt de rijksoverheid ook aan verduurzaming van haar eigen bedrijfsvoering. Aandacht wordt besteed aan het beter scheiden en benutten van afvalstromen, het terugbrengen van producten en materialen in de technische en biologische kringlopen en het afnemen van diensten in plaats van producten.
- De rijksoverheid heeft in het kader van duurzaam en innovatiegericht inkopen de innovatiemarkt ingericht (voormalige 'Etalage'). Hierbij worden bedrijfsleven, overheden en kennisinstellingen uitgenodigd om samen innovatieve oplossingen te bedenken en kennis over te dragen.

Duurzaamheidsstandaarden in EU-verband

Stand van zaken:

- In 2010 heeft de Europese Commissie de mededeling 'Routekaart naar een grondstoffenefficiënt Europa' uitgebracht. De Nederlandse inzet is gericht op het bereiken van de mijlpalen uit de Routekaart met de nadruk op verbetering van de naleving van bestaande richtlijnen en versterkte Europese coördinatie op grondstoffen, prioriteitstelling en integratie van te nemen stappen

- Het European Resource Efficiency Platform (EREP), waarin politici, wetenschappers, ngo's en CEO's van grote bedrijven zitting hebben, heeft onlangs een eerste set van concrete aanbevelingen gegeven over hoe de 'Routekaart naar een grondstoffenefficiënt Europa' het beste kan worden geïmplementeerd. Op tal van aspecten van deze Routekaart behoort Nederland tot de koplopers: 79% van het afval in Nederland wordt gerecycled, de opbrengst van milieubelastingen in de totale belastingopbrengst ligt boven de 10% en op de indicator grondstoffenefficiëntie scoort Nederland al hoog.

De huidige marktordening baseren op welvaart op de lange termijn en milieueffecten van productie en overexploitatie beter in de prijs verdisconteren.

Stand van zaken:

- Het kabinet wil het handelingsperspectief voor overheid en bedrijfsleven zo concreet mogelijk maken door TEEB-studies uit te voeren (The Economics of Ecosystems and Biodiversity). Er zijn in 2012 en 2013 al verschillende TEEB studies (o.m. over het bedrijfsleven) aan de Kamer aangeboden. Een aantal studies, waaronder TEEB handelsketens, gaan na de zomer van 2013 van start. De Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal, waarover de Tweede Kamer recent is geïnformeerd, ligt de uitrol van de TEEB studies toe. In deze agenda kondigt het kabinet aanvullende instrumenten aan om de staat van ecosystemen en hun diensten in beeld te brengen. De toekenning van een economische waarde aan deze diensten helpt om inzicht in de impact en afhankelijkheid van deze ecosysteemdiensten te verkrijgen.

- Fiscale vergroening: in 2013 is een aantal fiscale vergroeningsmaatregelen doorgevoerd (o.a. afschaffing vrijstelling van de kolenbelasting voor elektriciteitsproductie). Voor de verschuiving van de lastendruk van arbeid naar consumptie en gebruik van hulpbronnen zal bekeken worden of dit een effectieve aanpak is.

- Uw Kamer vraagt in de motie De Lange (32852-4) het kabinet te onderzoeken of soortgelijke wetgeving als het verbod op het op de Europese markt brengen van illegaal gekapt hout en daarvan afgeleide producten mogelijk en wenselijk is voor a-biotische grondstoffen met het oog op verduurzaming van het beheer van deze grondstoffen in ontwikkelingslanden.

Het verbod op het op de markt brengen van illegaal gekapt hout maakt deel uit van een complex van maatregelen met groot draagvlak bij bedrijfsleven, maatschappelijke organisaties en overheden van zowel consumerende als producerende landen. Ook adresseert het één grondstof en één concreet probleem, namelijk ecologische, economische en sociale schade door ongereguleerde en illegale houtkap. Deze context maakt in dit geval de keuze voor een generiek Europees verbod met een accent op legaliteit logisch en mogelijk effectief. A-biotische grondstoffen worden, anders dan hout, veelal geconcentreerd gewonnen met behulp van mijnbouw. Het betreft een scala aan a-biotische grondstoffen, variërend van diamant tot tin en zeldzame metalen. Winning van deze delfstoffen in ontwikkelingslanden gaat soms gepaard met maatschappelijke problemen, meestal met corruptie en ook met milieubelasting. Illegaliteit ligt hier soms aan ten grondslag, maar vormt lang niet altijd de kern van het probleem. Soms vindt winning plaats in conflictgebieden waarbij inkomsten uit mijnbouw ook worden gebruikt voor de financiering van het conflict. Verduurzaming van productie en handel van a-biotische grondstoffen vereist dus meer dan het aanpakken van illegaliteit.

Het kabinet is van mening dat maatwerk aanpak gericht op specifieke problemen en grondstoffen vaak effectiever zal zijn, zeker als er sprake is van een goede samenwerking tussen bedrijfsleven, overheden en ngo's. Nederland zet in op een aantal nieuwe initiatieven. Zo zijn er inmiddels goede voorbeelden van succesvolle privaat-publieke samenwerkingsverbanden in verduurzamingstrajecten, bijvoorbeeld het Initiatief Duurzame

Handel en de ketenbenadering van conflictvrij tin uit de DR Congo. De Nederlandse overheid en het Nederlandse bedrijfsleven lopen hierin voorop. Bedrijven zoals Philips, Tata Steel, Alpha en Fair Phone zetten zich in om grondstofwinning te verduurzamen en/of conflictvrij te maken. Deze bedrijven verdienen het om beloond te worden met een gelijk speelveld. De Europese Commissie verkent met Nederlandse steun de haalbaarheid van een dergelijke aanpak voor bijvoorbeeld een traceerbare conflictvrije Wolframketen. De EU is onlangs een consultatieronde gestart met betrekking tot conflictmineralen.

Het kabinet wil leren van de ervaringen met betrekking tot het verbod op illegaal gekapt hout. Zoals uw Kamer reeds is toegezegd tijdens het AO Grote Meren, zal in Europees verband worden onderzocht of deze ervaringen kunnen bijdragen aan een oplossing voor andere grondstofstromen, waarvan de winning onacceptabele schade aan mens of milieu is toegebracht. Dat vergt een internationaal gestructureerde en geïntegreerde aanpak en is ook juridisch complex.

Een generieke verplichting de naleving van wetgeving aan te tonen voor alle te importeren (bewerkte en/of verwerkte) a-biotische grondstoffen is zeer lastig te handhaven, legt disproportionele administratieve lasten bij bedrijven en het is maar de vraag of een dergelijke verplichting de verduurzaming van grondstoffenbeheer in ontwikkelingslanden bevordert. De Europese Commissie overweegt verbreding van het Forest Law Enforcement, Governance and Trade Action Plan naar agrarische grondstoffen, maar heeft nog geen concrete plannen om dit actieplan te verbreden naar metalen en industriële mineralen.

Agenda 3 - Efficiënt en duurzaam gebruik

Stand van zaken:

- Verduurzaming (biotische) grondstoffenketens: het bedrijfsleven en koepelorganisaties hebben de afgelopen jaren op zich genomen het gebruik van belangrijke biotische grondstoffen in hun productieketens te verduurzamen. Voorbeelden:
  - o Totstandkoming van de ‘Intentieverklaring Ketentransitie Duurzame Soja’ en ‘Manifest Duurzame Palmolie’ met beiden de ambitie om toe te zien op verwerking van 100% duurzame grondstoffen in 2015. Voor cacao is met stakeholders afgesproken om de consumptie in Nederland in 2025 100 % duurzaam te laten zijn. Voor koffie bestaat de afspraak (‘Green Deal’) dat in 2015 een duurzaamheidspercentage van 75 % is bereikt. Nederland is hiermee internationaal koploper en wil deze best practice uitdragen.
  - o De Green Deal met de houtbranches en maatschappelijke organisaties in de houtketen, zoals ondertekend op 20 juni jl. Deze Green Deal heeft als doel de bevordering van duurzaam bosbeheer door vergroting van het aandeel hout uit duurzaam beheerde bossen op de Nederlandse markt. Het aandeel duurzaam geproduceerd hout op de Nederlandse markt was in 2011 al 65,7%.
  - o De internationale handel in biotische grondstoffen als soja en palmolie verlegt zich steeds meer naar handel binnen en/of tussen grote landen in Azië en Amerika. Een gezamenlijke aanpak met invloedrijke stakeholders van maatschappelijke organisaties,

bedrijven en instituties lijkt het meest kansrijk om ook daar onze internationale verduurzamingambities te bereiken. Een voorbeeld van een daaruit voortkomende actie is dat het kabinet in 2012 en 2013, in directe samenwerking met genoemde stakeholders en het secretariaat van de Round Table for Responsible Soy (RTRS), op de ambassade in Beijing een tweetal duurzame soja bijeenkomsten heeft georganiseerd voor een grote groep Chinese en internationale belanghebbenden.

- o Het kabinet zet verder in op het sluiten van ketens van onder andere textiel, kunststoffen, elektronische apparatuur en beton.

- Verduurzaming metalen en industriële mineralen: Nederland heeft, samen met de Duitse geologische dienst, het ministerie van mijnbouw van de Democratische Republiek Congo en het bedrijfsleven een conflictvrije tinketen (CFTI) in de provincie Zuid Kivu opgezet.

- In voorbereiding is een Memorandum of Understanding met Bolivia over samenwerking en kennisuitwisseling met betrekking tot lithiumwinning en productie van batterijen. Aan het opzetten van de Boliviaanse productie kunnen Nederlandse bedrijven actief meewerken en kunnen profiteren van het beschikbare investeringskapitaal (USD 40 miljoen).

- Initiatief Duurzame Handel (IDH): werkt aan de verduurzaming van handelsketens en van productie door mondiale markttransformatie te realiseren. Dit betreft een publiek private samenwerking. Voorbeelden:

- o Een aantal overheden (o.a. het VK, Denemarken en Zwitserland) heeft interesse getoond om te participeren in het IDH, of in specifieke programma's van dit initiatief.

- o De overheid ondersteunt via o.a. het IDH de totstandkoming van intentieverklaringen om groente-, fruit- en kweekvisketens duurzamer te maken. Aan Centraal Bureau van de Statistiek is gevraagd de voortgang te meten.

- o Nederland onderzoekt met Vietnam de mogelijkheid om synergie en verdere acties te bevorderen gericht op duurzaam bosbeheer via duurzame productie door een ronde tafel voor duurzaam hout op te richten. In dat kader is als eerste samen met het Initiatief Duurzame Handel een European Sustainable Tropical Timber Coalition geïnitieerd.

- De Speciaal Gezant Natuurlijke Bronnen heeft in het kader grondstoffendiplomatie een rol in de ontwikkeling van deze initiatieven in diverse grondstoffenproducerende en consumerende landen zoals China, India, Indonesië, Maleisië, Mongolië, Zuid Afrika, Tanzania, Ethiopië en Mexico om de diplomatieke banden aan te halen en om de mogelijkheden van samenwerking te verkennen. Voorbeelden:

- o Met China, India en Australië kwam het potentiële nut van de oprichting van een nieuw dialoogplatform voor grondstoffen, naar het voorbeeld van het International Energy Forum, ter sprake. Dit is in eerste aanleg voortgekomen uit de samenwerking met Duitsland. De idee is dat dit een plek wordt waar landen informeel van gedachten kunnen wisselen over het functioneren van grondstoffenmarkten en mogelijke (duurzaamheids)problemen verbonden aan de winning van grondstoffen. Betreffende landen tonen belangstelling.

- o Met Duitsland wordt verder gewerkt aan het formeren van een steungroep van belangrijke geïnteresseerde landen, die dit initiatief verder kan uitdragen.

- o Met China wordt een verkenning uitgevoerd naar mogelijkheden voor technische samenwerking om het toepassen van standaarden in de mijnbouwsector te verbeteren.

- o China; gedachtewisseling over de milieuproblematiek rond de productie van zeldzame aarden.

- o Singapore; gedachtewisseling over de problematiek van doorvoerlanden.

- Eco-Innovation Action plan: het gaat in deze aanpak niet alleen om processen en producten maar om het terugbrengen van de totale milieudruk in de gehele waardeketen, waarin grondstoffenefficiëntie een belangrijke overweging is. Nederland heeft ingezet op

samenwerking en afstemming van grondstoffenstrategieën van lidstaten als Duitsland (o.a. Rohstoff Allianz, Nederland - Duitsland top Kleef op 23 mei jl.), Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Finland en Zweden.

- In aanvulling op de topsectorenaanpak is voor enkele materiaalstromen gestart met de voorbereiding van (eco-)onderzoekprogramma's voor grondstofbesparende productie, hoogwaardig hergebruik van afvalstoffen en secundaire grondstoffen en re-design voor recycleerbaarheid. Vanwege het multisectorale karakter kunnen deze programma's van toepassing zijn op zowel top- als andere sectoren.

- Het kabinet steunt actief met geld en menskracht het International Resource Panel (IRP) in 2007 opgericht onder de vlag van United Nations Environment Programme (UNEP). De missie van dit wetenschappelijke panel is om beleidsrelevante analyses uit te brengen over het gebruik van natuurlijke hulpbronnen.